

34/20.1.2014

V A A S A N   K A S A R M I A L U E

KASARMIALUEEN RAKENTUMINEN JA VAIHEET

Uuden Vaasan (Nikolainkaupungin) vuonna 1855 vahvistetussa asemakaavassa kreikkalaiskatolista kirkkotoria eli Aleksanterintoria itään ja länteen rajoittavat korttelit osoitettiin "kasarmeille ja muille kruunun rakennuksille".

Sotaväen majoitustilojen rakentaminen uuteen kaupunkiin tuli ajankohtaiseksi 1850-luvun lopulla. Rakennusohjelma käsitti lopullisessa muodossaan yhden tiilisen komppaniakasarmin. Suunnittelu oli aluksi Vaasan lääninarkkitehdin, ruotsalaisen C.A.Setterbergin käsissä. Lopulliset, vuonna 1862 vahvistetut piirustukset tehtiin kuitenkin intendentinkonttorissa Helsingissä E.B.Lohrmannin johdolla. Kolmikerroksinen kasarmi rakennettiin läntisen kasarmikorttelin pohjoisosaan vuosina 1863-1865. Ensi aluksi "Kivikasarmi" oli venäläisten joukkojen majoituskäytössä.

Vuoden 1878 asevelvollisuuslain (voimaan 1881) nojalla perustetusta kahdeksasta tarkk'ampujapataljoonasta yksi sijoitettiin Vaasaan. Pääkaupunkia lukuun ottamatta pataljoonille rakennettiin puiset kasarmit, joita varten löaadittiin yhteiset suunnitelmat yleisten rakennusten ylläpidossa 1. arkkitehdin August Bomanin Pataljoonat sijoitettiin läänien pääkaupunkeihin - Vaasaan Suomen 3. Vaasan tarkk'ampujapataljoona - ja kullekin rakennettiin kasarmialue puusta (Helsingissä tiilestä). Puukasarmeja varten laadittiin yhteiset suunnitelmat yleisten rakennusten ylläpidossa 1. arkkitehdin August Bomanin johdolla (piirustukset vahvistettiin 1879). Turun pataljoonan kasarmi rakennettiin 1882-1883.

Ulkoarkkitehtuuriltaan korkeatasoista klassista puuarkkitehtuuria; rakennuksia oli alunperin kolmattakymmentä.

Rakentumisen pääpiirteet:

(Nikolainkirkko, rak. 1861-1862, Setterberg 1860)

Nk. Kivikasarmi, 1863-85.

Puukasarmit, päärakennusvaihe 1880-1881.

Puukasarmin täydennykset tarkk'ampujien aikana, 1890-l.

+ Alipäällystön asuinrakennus, alakerta tiiltä.

Venäläiskäytön aikaiset täydennykset.

+ Mm. Tykkihalli

Itsenäisyyden ajan täydennykset ennen sotia.

(Kaartin Jääkäripataljoona 1918-1933)

(Kenttätykistörykmentti 4 1934-1939)

+ Autohalli-korjaamo (Hgin Autopatl:n "tyyppiä")

Täydennykset sotien jälkeen.

(Jääkäripataljoona 1, v:sta 1957 Pohjanmaan Jääkäripataljoona 1945-1963)

(Vaasan Rannikkopatteristo 1964-)

+ Itäiseen kortteliin kaksi PLM:n henkilöstökerrostaloa.

+ Ruokalan laajennus

+ Lapon suunn. koulutusrakennus

Vaasan varuskunta-alueen rakennuksia nk. Kirkkopuistikon laidalla. Taustalla 1863-1866 rakennettu tiilinen komppaniakasarmi, nk. Kivikasarmi (suunn. intendentti E.B.Lohrmann 1862). Etualalla 3. Vaasan tarkk'ampujapataljoonalle 1880-1881 rakennetun puukasarmin kanslia- ja klubihuoneisto (nyk. upseerikerho) ja nuorempien upseerien asuinrakennus (nyk. asuinkäytössä).

V A A S A N   K A S A R M I A L U E

I. KASARMIALUEEN RAKENTUMINEN JA KÄYTÖN VAIHEET

Uuden Vaasan (Nikolainkaupungin) 1.8.1855 vahvistetussa asemakaavassa kreikkalaiskatolista kirkkotoria eli Aleksanterintoria itään ja länteen rajoittavat korttelit osoitettiin "kasarmeille ja muille kruunun rakennuksille".

Sotaväen majoitustilojen rakentaminen uuteen kaupunkiin aktuaalistui 1850-luvun lopulla. Kruunun kustannuksella toteutettava rakennusohjelma käsitti lopullisessa muodossaan yhden tiilisen komppaniakasarmen. Projekti oli aluksi Vaasan lääninarkkitehdin, ruotsalaisen C.A.Setterbergin käsissä, mutta lopullinen, v.1862 vahvistettu suunnitelma tehtiin kuitenkin intendentinkonttorissa Helsingissä E.B.Lohrmannin johdolla. Kolmikerroksinen kasarmi rakennettiin Aleksanterintorin varrelle läntisen "kasarmikorttelin" pohjoisosaan v.1863-1865.

"Kivikasarmi" palveli aluksi Vaasaan sijoitetun venäläisen sotavoiman majoitusrakennuksena. ensin jalkaväkeä, sitten , ensin Kivikasarmen käyttö 1870-luvun puolivälin jälkeen kasakkaosasto

Puukasarmit: päävaihe
Päävaiheena oli 3. Vaasan tarkk'ampujapataljoonan kasarmin rakentaminen 1880-1881.

Puukasarmin täydennykset

Venäläisaika

nusta, nk. Kivikasarmaia (rak. no. 8) käytti venäläinen sotaväki; 1870-luvun puolivälin jälkeen rakennus oli kasakkaosaton käytössä. toutunut kahdessa vaiheessa. Alkua edusti yksin 1860-luvun puolivälissä silloisen Aleksanterintorin länsilaidalle valmistunut nk. Kivikasarmi (rakennus no 8), jota ensin käytti venäläinen sotaväki.

Ortoksinen Nikolainkirkko
rak. 1861-1862
Setterbergin suunnitelma vahv. 1860,

Vuonna 1878 vahvistetun ja 1881 voimaan tulleen asevelvollisuuslain nojalla perustettu kansallinen asevelvollinen sotaväki käsitti kahdeksan

tarkk'ampujapataljoonaa ja vastaavat reservikomppaniat. Pataljoonat sijoitettiin läänien pääkaupunkeihin - Vaasaan Suomen 3. Vaasan tarkk'ampujapataljoona - ja kullekin rakennettiin kasarmialue puusta (Helsingissä tiilestä). Puukasarmeja varten laadittiin yhteiset suunnitelmat yleisten rakennusten ylihallituksessa 1. arkkitehdin August Bomanin johdolla (piirustukset vahvistettiin 1879). Turun pataljoonan kasarmi rakennettiin 1882-1883. Ulkoarkkitehtuuriltaan korkeatasoista klassista puuarkkitehtuuria rakennuksia oli alunperin kolmattakymmentä

puukasarmit, alkuperäisvaihe
puukasarmit, 1890-1.
venäläiset täydennykset
itsenäisyyden ajan täydennykset ennen sotia
itsenäisyyden ajan täydennykset sotien jälkeen

Kaartin Jääkäripataljoona 1918-1933
Kenttätykistörykmentti 4 1934-1939
Jääkäripataljoona 1, v:sta 1957 Pohjanmaan Jääkäripataljoona)
1945-1963
Vaasan Rannikkopatteristo 1964-

II. KASARMIALUEEN NYKYTILANNE; SÄILYNEISYYS

Kivikasarmi
ortodoksinen kirkko
puukasarmit, alkuperäisvaihe
puukasarmit, 1890-1.
venäläiset täydennykset
itsenäisyyden ajan täydennykset ennen sotia
itsenäisyyden ajan täydennykset sotien jälkeen

Rakennuksen ulkopinnat jätettiin rappaamatta, kuten oli menetelty myös torin keskelle v.1862 valmistuneen Setterbergin suunnitteleman kreikkalaiskatolisen kirkon tapauksessa.

III. KASARMIALUE SUOJELUKOHTENA: PERUSTELU

IV. KASARMIALUEEN SUOJELUN TAVOITTEET

Rakennusten ulkoasussa ovat mahdollisia vain entistävät tai muutoin antikvaariseen harkintaan perustuvat muutokset. Sisätilojen muutokset tulee toteuttaa alkuperäisiä kantavia rakenteita säästäten ja pitäen silmällä alkuperäisiä pohjakaavaratkaisuja. Rakennuksissa mahdollisesti jäljellä oleva

alkuperäinen kiinteä sisustus tulee pyrkiä säilyttämään.

Tarkk'ampujapataljoonan päällystön asuinrakennukset ja upseerikerho sekä nk. Kivikasarmi reunustavat itä- ja länsipuolelta kirkkoaukiota, jonka keskellä C.A.Setterbergin suunnittelema, 18... rakennettu ortodoksinen kirkko. Itäisessä korttelissa lisäksi kaksi plm:n henkilöstökerrostaloa... Päällystön asuinrakennukset Keskellä

Suojeltava rakennuskanta käsittää 29 kohdetta, nk. Kivikasarmin lisäksi puisen tarkk'ampujakasarmien miltei kokonaisuudessaan säilyneen rakennuskannan. Historiallisen kasarmialueen yleisilme on säilynyt jotakuinkin alkuperäisellään ja eheänä hyvin laajan keskusalueen ja sen ympärille ryhmitellyn laakean rakennuskannan monumentalisoivaa yhteisvaikutusta myöten. Varuskuntamiljöön keskeisenä elementtinä on C.A.Setterbergin suunnittelema ortodoksinen kirkko (1861-1862).

LIITTEET

A. Rakennusluettelo

N:o 1

Tarkk'ampujapataljoonan komentajan ja nuoremman esiupseerin asunnot sisältänyt yksikerroksinen puutalo, joka rakennettiin vuosina 1880-1881 arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan. Rakennuksen ulkohahmo lievästi muuttui vuonna 1897, kun nuoremman esiupseerin asuntoon lisättiin palvelijahuone siirtämällä keittiötä ja pidentämällä keittiöportaan uloketta. Itsenäisyyden aikana rakennus on ollut vaihtelevasti asuin- ja esikuntakäytössä.
[Kesällä 1993 osaksi toimistona, osaksi tyhjillään.]

N:o 2

Tarkk'ampujapataljoonan kahden komppanianpäällikön asunnot sisältänyt yksikerroksinen puutalo, joka rakennettiin vuosina 1880-1881 arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan. Huonetilan voittamiseksi tehty sisäänkäynnin muutos vuodelta 1889 toi rakennuksen pääsivustaan kaksi kuistia, jotka lasitettiin pari vuotta myöhemmin. Itsenäisyyden aikana rakennus on ollut vaihtelevasti asuin- ja esikuntakäytössä.
[Kesällä 1993 asuinkäytössä.]

N:o 3

Tarkk'ampujapataljoonan kahden komppanianpäällikön asunnot sisältänyt yksikerroksinen puutalo, joka rakennettiin vuosina 1880-1881 arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan. Huonetilan voittamiseksi tehty sisäänkäynnin muutos vuodelta 1889 toi rakennuksen pääsivustaan kaksi kuistia, jotka lasitettiin pari vuotta myöhemmin. Itsenäisyyden aikana rakennus on ollut asuinkäytössä.
[Kesällä 1993 asuinkäytössä.]

N:o 5

Tarkk'ampujapataljoonan lääkärin ja neljän upseerin asunnot sisältänyt yksikerroksinen puutalo, joka rakennettiin vuosina 1880-1881 arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan. Tarkk'ampujapataljoonan kaudella (1898) rakennusta pidennettiin huoneparilla pohjoiseen; pihanpuolelle lisättiin kuisti. Itsenäisyyden aikana rakennus on ollut asuinkäytössä. [Kesällä 1993 asuinkäytössä.]

N:o 6

Tarkk'ampujapataljoonan kuuden subalterniupseerin asunnot sisältänyt yksikerroksinen puutalo, joka rakennettiin vuosina 1880-1881 arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan. Itsenäisyyden aikana rakennus palveli aluksi esikuntana, vuodesta 1948 jälleen asuintiloina. [Kesällä 1993 asuinkäytössä.]

N:o 7

Tarkk'ampujapataljoonan kanslian ja klubihuoneiston sisältänyt yksikerroksinen puutalo, joka rakennettiin vuosina 1880-1881 arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan. Itsenäisyyden aikana klubihuoneisto toimi upseerikerhona, kanslia ensin esikuntana, sitten asuinkäytössä. Vuodesta 1967 koko rakennus on ollut upseerikerhon käytössä.

N:o 8 majoitus- ja kerhorakennus

Nk. Kivikasarmi; kolmikerroksinen tiilinen komppaniakasarmi, jonka pohjakaava perustuu sivukäytävään. Hallitsija vahvisti intendentti E.B.Lohrmannin suunnitelman lokakuussa 1862. Rakentaminen käynnistyi seuraavana vuonna ja lopputarkastus 13.10.1866 (tosin rakennus otettu käyttöön jo edellisenä talvena. pidettiin syksyllä 1866. Rakennusta käytti aluksi venäläinen jalkaväki, 1870-luvun puolivälin tienoilta kasakkaosasto. Tarkk'ampujapataljoonan aikana rakennuksessa oli verstaita ja asuntoja. Itsenäisyyden ajan alusta lukien osa rakennuksesta on ollut aliupseerikerhona, mutta muutoin tiloja on vaihtelevasti käytetty mm. varastoina, asuntoina, aliupseerikouluna ja esikuntana. Nykyisin (kesällä 1993) rakennuksessa on toimiupseerikerho ja reservimajoitustiloja.

Rakennuksen ulkopinnat jätettiin rappaamatta, kuten oli menetelty myös torin keskelle v.1862 valmistuneen Setterbergin suunnitteleman kreikkalaiskatolisen kirkon tapauksessa.

N:o 11

Arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan tarkk'ampujapataljoonan komppaniakasarmiksi vuosina 1880-18181 rakennettu yksikerroksinen puutalo, jonka tilaratkaisu perustuu sivukäytävään. Rakennuksen käyttö miehistömajoitukseen on sittemmin jatkunut ilman merkittävämpiä katkoksia.

N:o 12

Arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan tarkk'ampujapataljoonan komppaniakasarmiksi vuosina 1880-18181 rakennettu yksikerroksinen puutalo, jonka tilaratkaisu perustuu sivukäytävään. Rakennuksen käyttö miehistömajoitukseen on sittemmin jatkunut ilman merkittävämpiä katkoksia.

N:o 13

Arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan tarkk'ampujapataljoonan komppaniakasarmiksi vuosina 1880-1881 rakennettu yksikerroksinen puutalo, jonka tilaratkaisu perustuu sivukäytävään. Rakennuksen käyttö miehistömajoitukseen on sittemmin jatkunut ilman merkittävämpiä katkoksia.

N:o 14

Arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan tarkk'ampujapataljoonan komppaniakasarmiksi vuosina 1880-1881 rakennettu yksikerroksinen puutalo, jonka tilaratkaisu perustuu sivukäytävään. Rakennuksen käyttö miehistömajoitukseen on sittemmin jatkunut ilman merkittävämpiä katkoksia.

N:o 15

Arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan tarkk'ampujapataljoonan vahdiksi vuosina 1880-1881 rakennettu yksikerroksinen puutalo. Rakennus on pysynyt alkuperäisessä käytössään ja on nykyisin (kesällä 1993) kasarmin päävartiona.

N:o 16

Tarkk'ampujapataljoonan arttelirakennus (ruokala). Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881 rakennettu yksikerroksinen puutalo, johon 1950-luvulla on liitetty nivelellä kaksikerroksinen tiilinen laajennusosa. Vanha rakennus on pysynyt alkuperäistä vastaavassa käytössä ja on nykyisin (kesällä 1993) kasarmin ruokalana. keittiölisäys 1937, rapattu tiilirunko.

N:o 17

Tarkk'ampujapataljoonan varushuone. Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881 rakennettu yksikerroksinen puutalo, jota laajennettiin 1889. Itsenäisyyden aikana rakennusta ensin käytettiin edelleen varusvarastona. Sotilaskodiksi se muutettiin 1945.

N:o 22

Tarkk'ampujapataljoonan lasaretti. Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881 rakennettu yksikerroksinen puutalo. Rakennuksen käyttö sairaalana on sittemmin jatkunut ilman merkittävämpiä katkoksia.

N:o 23

Tarkk'ampujapataljoonan sairaalan "kosthållarebyggnad" (sairaalan henkilökunnan asuinrakennus?). Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881 rakennettu yksikerroksinen puutalo. Itsenäisyyden aikana rakennus säilyi pitkään asuinkäytössä, nykyisin se palvelee esikuntana. Korjattu perusteellisesti 1981 (arkkitehtitsto Pekka Rajala).

N:o 24

Tarkk'ampujapataljoonan sairaalan pyykkitupa, mankelihuone ja varushuone. Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881 rakennettu yksikerroksinen puutalo. Itsenäisyyden aikana rakennusta on käytetty vaihtelevasti, enimmäkseen kuitenkin asuntona; nykyisin (kesällä 1993) toimistona. Korjattu perusteellisesti 1981 (arkkitehtitsto Pekka Rajala).

N:o 25

Tarkk'ampujapataljoonan sairaalan ulkorakennus ja latriini. Rakennettu Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881. Nykyisin (kesällä 1993) vaja.

N:o 27

Tarkk'ampujapataljoonan ruumishuone. Rakennettu Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881. Nykyisin (kesällä 1993) varastona.

N:o 28

Tarkk'ampujapataljoonan leipomo. Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881 rakennettu yksikerroksinen satulakattoinen tiilirakennus. Itsenäisyyden aikana rakennus ensin jatkoi osittain leipomokäytössä, mutta joutui 1930-luvulla varuskorjaamoksi ja 1940-luvulla asunnoiksi. Viimeksi rakennus korjattiin soittokunnan harjoitustiloiksi.

N:o 29

Tarkk'ampujapataljoonan vaunuliiteri. Rakennettu Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881 ja laajennettu 1899. Nykyisin (kesällä 1993) varastona. Lautaseinät.

N:o 31

Tarkk'ampujapataljoonan paja. Rakennettu puusta Bomanin suunnitelman mukaan 1880-1881.

Nykyisin (kesällä 1993) varastona.

N:o 32

Tarkk'ampujapataljoonan sauna. Yksikerroksinen tiilirakennus, joka tehtiin 1899 pataljoonalle alkuaan pystytetyn puisen sijaan. tiilirakennus, tiiliholvi ratakiskoilla.
Rakennus on säilynyt saunana.

N:o 34

Tarkk'ampujapataljoonan naineen alipäällikkökunnan asuinrakennus v:ilta 1899-1900. Rakennus on kaksikerroksinen siten, että alakerta on tiilirakenteinen, yläkerta hirsirakenteinen. puuta, ja käsitti alkuaan 8 kpl. huoneen ja keittiön asuntoja. Itsenäisyyden aikana rakennus on ollut asuinkäytössä, nk. Nälkälinna.

N:o 35

Tarkk'ampujapataljoonan pesuhuone-, sauna- ja leipomorakennus.
Yksikerroksinen puurakennus v:lta 1899 tai 1900. Itsenäisyyden aikana käytössä leipomona ja pesutupana. Otettu asuinkäyttöön 1949. Hirsirunkoinen.

N:o 37

V. 1934 valmistunut tiilirunkoinen rapattu tallirakennus, nyk. varasto.

N:o 39

Puinen varastorakennus (muonavarikko) venäläiseltä kaudelta (1903-1917). Hirsirunko, harmaakiviperustus.

N:o 40

Puinen varastorakennus (ampumatarvikkeille) venäläiseltä kaudelta (1903-1917). Hirsirunko, harmaakiviperustus.

N:o 41?????????

Puinen varastorakennus (asevarikko) venäläiseltä kaudelta (1903-1917). Lautarakennus harmaakiviperustukselle.

N:o 42

Tarkk'ampujapataljoonalle 1900 rakennetun latriinin paikalle rakennettu lautainen vaja.

N:o 37

N:o 49

(Tiilitehtaankatu 10) V:1939 valmistunut tiilinen rapattu autohalli- ja korjaamorakennus.

N:o 62

(Raastuvankatu 46) V: 1957 valmistunut 4-kerroksinen asuinkerrostalo. (rakennuttaja: PLM:n Rakennusosasto)

N:o 63

(Raastuvankatu 46) V.1967 valmistunut 4-kerroksinen asuinkerrostalo. Suunnittelu: arkkitehtitoimisto Aino Kallio-Ericsson (rakennuttaja: PLM:n Rakennusosasto)

N:o 70

Ar

2. Lähteet ja kirjallisuus

Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto.

Venäläisten insinöörikomennuskuntien piirustuskokoelma.
Vaasa (n:ot 1-53).

G B-n, Kasarmit Vaasassa - Kasärnerna i Vasa. Kustveteranen - Rannikkoveteraani 1988:12, s. 84-85.

Petander, C-B.J., Den gamla stenkasärnen. Österbotten 1979, s. 137-156.

Petander, C-B.J., Kivikasarmi `siunaus läänille'. Vaasa 17.6.1979.

Petander, C-B.J., Vasa ortodoxa kyrka. Särtryck ur Österbottnisk Årsbok 1981-82.

Roudasmaa, Stig, Vaasan varuskunnan historia - Vasa garnisons historia. Vaasa 1991.

kuvaluettelo

Kuvaus: JAAKKO HOLM / kesäkuu 1993

VAASAN KASARMIALUE

1. Yleisnäkymä
2. Koulutusrak., ruokala (n:o 16) ja päävartio (n:o 15)
3. Päävartio (n:o 15)
4. Autohalli
5. Rakennukset n:o 25 ja 27, taustalla sairaala (n:o 22)
6. Rakennus n:o 35
7. Miehistökasarmi
8. Soittokunta, ent. leipomo (n:o 28)
9. Sotilaskoti (n:o 17)
10. Rakennukset n:o 31 ja 37
11. Rakennukset n:o 31 ja 37
12. Tykkihalli (n:o 39)
13. Tykkihalli (n:o 39)
14. Asuinrakennus n:o 6
15. Asuinrakennus n:o 5
16. Upseerikerho (n:o 7)
17. Nk. Kivikasarmi (n:o 8)
18. Nk. Kivikasarmi (n:o 8)
19. Yleisnäkymä
20. Rakennusten n:o 3, 1 ja 63 välimaastoa
21. Asuinrakennus n:o 2
22. Nk. Kivikasarmi (n:o 8)
23. Asuinrakennus n:o 3
24. Asuinrakennus n:o 3
25. Rakennusten n:o 3, 1 ja 63 välimaastoa

108155

108156

108157

108158

5

108159

108160

6

108163

9

108161

7

108164

10

108162

8

108165

13

16 108168

15 108167

14 108166

19 108170

18 108169

17 108168

22 108173

21 108172

20 108171

25)

24)

23 108174